Модель Тетяна Миколаївна,
викладач юридичних дисциплін
Чернівецького кооперативного економіко-правового коледжу, кандидат юридичних наук

ВПЛИВ ГРУПОВИХ НОРМ НА ФОРМУВАННЯ КОРУПЦІЙНОЇ ПОВЕДІНКИ

Важливим механізмом формування корупційної поведінки слід вважати вплив на особу групових норм (групової моралі). Корупційні діяння можуть вчинюватися в групі або з огляду на норми уявної групи («Всі так зробили б, якби виникла сприятлива ситуація»).

Як правило, такі групи створюються досвідченим лідером, вони з самого початку є організованими; стосунки в них засновані на функціонально-ділових зв'язках, зумовленими участю у правопорушеннях. Специфіка полягає в тому, що їх структура є своєрідною копією тих організацій, всередині яких вони функціонують; існуючі відносини службової залежності використовуються для здійснення протиправних оборудок, тобто організатор пристосовується до ситуації й використовує існуючі об'єктивні умови у злочинних цілях. Групова корупційна орієнтація складається в процесі спільної злочинної діяльності й визначає відношення членів групи до різних соціальних об'єктів і явищ.

Психологічна структура таких груп безпосередньо визначає спрямованість і зміст спільної предметної діяльності. Міжособистісні відносини опосередковуються змістом корупційної діяльності групи, що дозволяє побачити її об'ємну структуру: центральна ланка групової структури – власне спільна протиправна діяльність; ставлення кожного члена групи до корупції, її цілей, завдань (перший рівень); характеристика міжособистісних відносин, опосередкованих змістом корупційних дій, прийнятими у групі принципами, ціннісними орієнтирами тощо (другий рівень); міжособистісні взаємини між членами злочинної групи, в основі яких лежать емоційні зв'язки, не пов'язані безпосередньо із злочинною діяльністю групи (поверхневий рівень) [1].

Внутрішня структура групи, під якою розуміється роль кожного учасника групи у здійсненні корупційної діяльності, становить собою внутрішню організацію групи. Виділяють дві основні рушійні сили процесу групової динаміки: інтеграція і диференціація. Структурна диференціація у злочинній групі передбачає розподіл функцій між учасниками групи та структурну ієрархізацію. Структурна інтеграція передбачає обмін функціями членів групи, що забезпечує наявність органічної сукупності, яка є відмінною від усіх своїх складових [1]. Переважання інтегративних сил є необхідною умовою формування і функціонування корупційної групи. Групова інтеграція у злочинній групі носить таємний характер, вона повинна забезпечити надійну протидію внутрішнім і зовнішнім впливам, які можуть загрожувати цілісності групи і досягненню нею спільної мети – здійсненню корупційних діянь.

Удосконалення психологічної структури призводить до стабілізації складу учасників, визначення спеціалізації та встановлення організаційної структури групи. Організаційну структуру можна окреслити наступним чином: на певному етапі розвитку злочинної групи з'являється лідер; нижче в груповій структурі знаходяться відповідальні виконавці – керівники окремих підрозділів, які мають відповідний досвід та певні організаторські здібності; підлегле становище обіймають виконавці, які спеціалізуються на окремих діях та операціях, реалізуючи лише частину загального групового плану.

Групова динаміка – це сукупність внутрішньогрупових соціально-психологічних процесів, притаманних різним етапам формування і розвитку злочинної групи, до яких належать: керівництво і лідерство, прийняття групових рішень, групове нормотворення, формування функціонально-рольової структури групи, згуртованість, груповий тиск, конфлікти, стандарти, мотивація, груповий контроль [2, с. 98].

Окрім механізму злочинної індивідуальної поведінки існує ще й поняття групової злочинної поведінки: процес, який розгортається у часі і просторі та включає спільні дії кількох осіб, що змінюють зовнішнє середовище, а також передуючі їм психологічні явища і процеси, що відбуваються у групі і визначають генезис групового протиправного вчинку [2, с. 98]. Дослідження механізму групової злочинної поведінки має включати насамперед аналіз процесу формування, інтеграції злочинної групи.

Таким чином, можна стверджувати, що корупційна поведінка є результатом складної взаємодії багатьох чинників: особливостей організації та загальної організаційної культури (соціальні чинники), особливостей корупційної субкультури та механізмів взаємного впливу суб'єктів і об'єктів корупції (соціально-психологічні чинники), наявності корупційних установок у структурі спрямованості особистості (індивідуально-психологічні чинники). При цьому головні особи створюють та підтримують атмосферу корупційної ідеології, запроваджують принципи «подвійної моралі»: публічно декларуються соціально схвалювані мотиви, що насправді приховують справжню мотивацію – корупційних зловживань та злочинного збагачення. Рядові співробітники змушені виконувати вимоги керівництва, котре застосовує різні методи (усні накази, умовляння, залякування, підкуп та шантаж), щодо нелояльних – покарання і «показове звільнення».

Завдяки цілеспрямованій корупційній політиці керівництва у працівників з часом формується корупційна толерантність, тобто притуплюється моральна чутливість щодо корупційних діянь, а корупційна субкультура вкорінюється у поведінку та структуру особистості співробітників, таким чином отримуючи психологічний ресурс для самовідтворення.

Список використаних джерел

1. Орбан-Лембрик Л. Е., Кощинець В. В. Юридична психологія: навч. посіб. Чернівці: Книги – XXI, 2007. 448 с.
2. Головкін О. В. Групова злочинність: Специфіка виникнення і розвитку, механізми попередження: монографія. К.: Видання Інституту законодавчих передбачень і правової експертизи, 2007. 204 с.

Мозоль Вікторія Василівна,
старший науковий співробітник наукової лабораторії з проблем превентивної діяльності та запобігання корупції ННІ № 3 Національної академії внутрішніх справ, кандидат юридичних наук

ЕТИЧНІ ЗАСОБИ ЗАПОБІГАННЯ ТА ПРОТИДІЇ КОРУПЦІЇ В ДІЯЛЬНОСТІ ОРГАНІВ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ

На сьогоднішній день об’єктивні фактори свідчать, що корупція становить небезпеку для життєдіяльності суспільства загалом, адже масштаби її поширення вказують на реальну загрозу національній безпеці. Боротьба з корупцією вже подолала формальні межі, ставши предметом прискіпливої уваги з боку керівництва держави та громадських організацій.

Реалізація державно-управлінських владних повноважень часто супроводжується можливістю використовувати владу та повноваження у власних інтересах. Корупція як зловживання посадовою особою своїм службовим становищем спричиняє безумовну шкоду інтересам держави й суспільства. Для боротьби із цим явищем у державному управлінні мають бути задіяні різноманітні заходи, серед яких не останнє місце належить етичним засобам запобігання та протидії корупції [1, с. 398].

Варто зазначити, що суспільне призначення діяльності Національної поліції полягає реалізації державної політики у сферах забезпечення охорони прав і свобод людини, інтересів суспільства і держави, протидії злочинності, підтримання публічної безпеки і порядку, шляхом сумлінного виконання поліцейськими покладених на них службових обов’язків [2].

В той же час, поведінка поліцейських має відповідати очікуванням громадськості й забезпечувати довіру суспільства та громадян до поліції, сприяти реалізації прав, свобод і законних інтересів людини і громадянина, визначених Конституцією України і законами України. В Україні створено певну законодавчу базу для впровадження етичних цінностей та норм державної служби. У Законі України «Про державну службу» зазначається, що до основних обов’язків державного службовця належить зобов’язання дотримуватися принципів державної служби та правил етичної поведінки [3]. Суттєві положення щодо етики